

ผู้สังคมนแห่งการเรียนรู้

ปฏิรูปทางปัญญา พาชาติออกจากวิกฤต

ประเวศ วะสี

ในที่ที่มีการสอน อาจไม่มีการเรียน

ในที่ที่ไม่มีการสอน ก็มีการเรียนได้

การศึกษาที่เอาวิชาเป็นตัวตั้ง แคบ และตัดขาดจากความเป็นจริง

การเรียนรู้ที่เอาชีวิตเป็นตัวตั้ง กว้าง และเชื่อมโยงกับความเป็นจริงโดยรอบ

มนุษย์มีศักยภาพในการเรียนรู้สูงสุด สามารถเรียนรู้ให้บรรลุอะไรก็ได้

การเรียนรู้ที่ดี ทำให้คนสามารถพัฒนาเต็มตามศักยภาพของความเป็นมนุษย์

การเรียนรู้ที่ดีเป็นสิ่งที่ประเสริฐที่สุดของความเป็นมนุษย์

จึงเป็นหน้าที่ของเราทุกคนที่จะค้นหาค้นพบและช่วยให้เพื่อนมนุษย์พบการเรียนรู้ที่ดี

การเรียนรู้ที่ดีสำหรับคนทั้งมวล

(Good Learning for All)

- บุคคลเรียนรู้ คนทุกคนเป็นคนเรียนรู้
- องค์กรเรียนรู้ องค์กรทุกองค์กรเป็นองค์กรเรียนรู้
- สังคมเรียนรู้ สังคมทั้งสังคมเป็นสังคมเรียนรู้

การศึกษารักษาทุกโรค

(Education Cure All)

ถ้าการศึกษาเป็นการเรียนรู้ที่ดี จะแก้ปัญหาชีวิตและสังคมทั้งหมด

สารบัญ

	หน้า
๑.ชาติวิฤตเพราะติดหล่มทางปัญญา	๖
๒.คุณกรรมของระบบการศึกษามิติเดียว	๘
๓.ระบบการศึกษาที่บิดเบือน สร้างหายนะให้ชาติ	๑๑
๔.โครงสร้างใหม่ของระบบการศึกษาที่เอาชีวิตเป็นตัวตั้ง	๑๓
๕.ยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนสังคมแห่งการเรียนรู้	๑๘
(๑) สร้างวัฒนธรรมแห่งการเรียนรู้	๑๘
(๒) การเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย	๑๙
(๓) สร้างโครงสร้างใหม่ของระบบการศึกษา ที่เอาชีวิตเป็นตัวตั้ง	๑๙
(๔) ทำให้การอ่านเป็นระเบียบวาระแห่งชาติ	๑๙
(๕) ปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ในสถานการศึกษา	๒๑
(๖) องค์กรเรียนรู้ – องค์กรส่งเสริมในการเรียนรู้	๒๒
(๗) การสื่อสารกับการปฏิรูปการเรียนรู้	๒๓

๑.

ชาติวิกฤต เพราะติดหล่มทางปัญญา

ประเทศไทยที่อุดมด้วยทรัพยากรธรรมชาติ คนไทยก็เป็นคนที่อ่อนโยน มีทุนทางสังคม ทุนทางวัฒนธรรม ทุนทางศาสนา มากมายหลายอย่าง เพื่อพอที่คนไทยจะมีชีวิตที่เป็นสุขร่วมกัน แต่กลับวิกฤตสุดๆทุกๆทาง ทั้งทางเศรษฐกิจ จิตใจ สังคม สิ่งแวดล้อม และทางการเมือง เกิดความแตกแยกและความรุนแรงปรี๊ดๆ จะเข้าไปสู่มิคสัญญ์ก็ลี่ยุค

สังคมปัจจุบันต่างจากสังคมโบราณเป็นอันมาก สังคมโบราณมีความสัมพันธ์ที่เห็นได้ง่าย และตรงไปตรงมา (Simple and linear) แต่สังคมปัจจุบันนั้นซับซ้อน (Complex) เชื่อมโยงกันกว้างขวางยาวไกล และซับซ้อน ยากที่จะเข้าใจ และถ้าไม่เข้าใจ **ความเป็นจริงอันซับซ้อน** ของสังคมปัจจุบัน เราก็ไม่สามารถจัด การสร้างความสมดุลแห่งการอยู่ร่วมกันได้ สังคมที่เสียสมดุลคือสังคมป่วย เมื่อป่วยมากขึ้นก็วิกฤต ชาติจึงวิกฤตสุดๆ ทุกๆ ทาง ดังกล่าว

ในวิกฤตการณ์ของความซับซ้อน จะหาแนวทางออกไม่ได้ด้วยอำนาจ ไม่ว่าจะป็นอำนาจรัฐหรืออำนาจเงิน แต่จะออกได้ด้วยปัญญา มีพุทธภาษิตว่า “แสงสว่างเสนอปัญญาไม่มี” (นัตถิ ปัญญา สนาภา) ในความมืด (ทางปัญญา) ย่อมหาทางออกไม่เจอ และการค้นหาทางออกในความมืด ก็อาจปะทะและฆ่ากันตาย และแม้เมื่อฆ่ากันตายแล้ว ยังอยู่ในความมืดอีก ก็ไม่เจอทางออกอีก แล้วก็จะปะทะและฆ่ากันตายอีก ต่อเมื่อมีความสว่าง (ทางปัญญา) เราก็จะแลเห็นทางออก และเดินออกไปได้สบายๆ โดยไม่ต้องชนกัน

ปัญญาคือจุดชี้ขาด ของการออกจากวิกฤต

สังคมไทยไม่มีวัฒนธรรมทางปัญญา จึงวิกฤต

เราไม่มีทางเลือกอื่นแล้ว นอกจากสร้างวัฒนธรรมทางปัญญา หรือทำให้ปัญญาเป็นวิถีชีวิต ทำให้การเรียนรู้เป็นนิสัยหรือเป็นวิถีชีวิต นั่นคือเราต้องปรับตัวไปเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ โดยมีการเรียนรู้ที่ทำให้เกิดปัญญาหรือแสงสว่างที่ออกจากความมืดได้ เป็นปัญญาที่รู้ความเป็นจริงของชีวิตและ

สังคม ที่เคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา การเรียนรู้ทำให้รู้ความเป็นจริงที่เปลี่ยนแปลง การรู้ความเป็นจริงที่เปลี่ยนแปลง จะทำให้ปรับตัวกับความจริงใหม่ เพื่อรักษาสุขภาพไว้ได้

สิ่งมีชีวิตทุกชนิดต้องสามารถปรับตัวกับความเปลี่ยนแปลง จึงจะอยู่รอดได้

สรรพสิ่งล้วนเป็นอนิจจัง คือเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ถ้าใครหยุดเรียนรู้ความจริงก็จะทิ้งเราไป ทำให้เกิดช่องว่างระหว่างตัวเรากับความเป็นจริง เสมือนเป็นต้นไม้ตายซาก ที่มีแต่จะยุพัง ฉะนั้น ตราบใดที่ยังมีชีวิตก็ต้องมีการเรียนรู้ มิฉะนั้นความเป็นจริงจะทิ้งเราไป นี่เป็นที่มาของคำกล่าวที่ว่า **ชีวิตคือการเรียนรู้ - การเรียนรู้คือชีวิต**

เมื่อกล่าวว่า การเรียนรู้ทำให้รู้ความจริงที่เคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลง ก็ให้เห็นคุณธรรมของการศึกษาไทย ที่ไม่ทำให้รู้ความจริง เพราะการศึกษาเอา “วิชา” เป็นตัวตั้ง ไม่ได้เอาความจริงของชีวิต และสังคมเป็นตัวตั้ง เมื่อไม่รู้ความจริงก็ทำให้ถูกต้องไม่ได้ เมื่อทำให้ถูกต้องไม่ได้ก็วิกฤต เป็นการศึกษาที่พาให้ชาติวิกฤต

๒.

พรรคชนหรือทฤษฎี ว่าสิ่งนี้คืออะไร เป็นตัวเริ่มต้นของแนวทางการปฏิบัติ

ถ้าเริ่มต้นเป็นสัมมาทฤษฎี สิ่งก็ตามมาก็จะเป็นสัมมาปฏิบัติ แต่ถ้าเป็น มิจฉาทฤษฎี สิ่งก็ตามมาก็เป็นมิจฉาพัฒนา ตัวพรรคชนหรือแนวคิดจึงมีความสำคัญยิ่งต่อการกำหนดแนวทางการพัฒนาที่จะตามมา ว่าเป็นการพัฒนาที่ถูกต้องหรือไม่

ประเทศไทยโชคร้ายที่สุดเข้าไปสู่พรรคชนที่ว่า “การศึกษาคือการท่องวิชา” ใครนึกถึงการศึกษาก็นึกถึงแต่ว่าการศึกษาคือการท่องวิชาภาพของการศึกษาคือห้องเรียนที่ “ครูถ่ายทอดเนื้อหาวิชา นักเรียนรับการถ่ายทอด” เป็นอย่างนี้กันไปทั้งหมดทั้งนั้นทั่วตลอดระบบการศึกษา ขาดการปรับตัวต่อสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปแล้วอย่างสิ้นเชิง เราคุ้นเคยกับพรรคชนที่ว่าการศึกษาคือการท่องวิชามาเสียคุ้นชิน จนไม่รู้วาทรรสนอย่างนี้มันลดทอนศักยภาพของคนไทย และสังคมไทยอย่างไรบ้าง

การศึกษาปัจจุบันเป็นการศึกษาแบบมิติเดียว การศึกษาแบบมิติเดียว ในการที่มนุษย์ศักยภาพในพหุมิติ

ที่ว่ามิติเดียวก็คือ เด็กนั่งฟังอย่างเดียว การสอนเป็นทางเดียว (one-way) โดยครูคนเดียว เด็กเป็นผู้รับอย่างเดียว (passive) ทำให้การเรียนการสอนแบบนี้น่าเบื่อ ไม่สนุก บีบคั้น จำกัดหรือทำลายศักยภาพของเด็ก

แล้วเราก็มาย้อนกันถึงคุณภาพของเยาวชน คุณภาพของเยาวชนเป็นที่ต้องการอย่างยิ่ง ใคร ๆ ก็ต้องการ แต่ไม่มีคำตอบ ที่ไม่มีคำตอบก็เพราะระบบการศึกษาที่ต้อนเยาวชนเข้าไปจองจำอยู่ในการศึกษามิติเดียวที่จำกัดหรือทำลายศักยภาพของเยาวชนลง

เยาวชนมีศักยภาพในพหุมิติ ปฏิสัมพันธ์รอบด้าน คือการเรียนรู้ที่พัฒนาศักยภาพในทุกด้าน

ลองดูตัวอย่างที่สถาบันภาษาและวัฒนธรรมเอเชีย *ของมหาวิทยาลัยมหิดล ไปได้และค้นพบสิครับ เขาไปส่งเสริมกิจกรรมศิลปวัฒนธรรมชุมชนสัมพันธ์ โดยคนทั้งชุมชนร่วมกันทำกิจกรรมศิลปวัฒนธรรมของชุมชนท้องถิ่น ซึ่งอาจเป็นเพลง หรือสละสล้อ ขอ ชิ่ง หรือดิเกิร์ฮูลู หรือฉายหนังตะลุง ฯลฯ นอกจากนี้เด็กและเยาวชนทั้งหมดมีส่วนร่วมแล้ว คนเฒ่าคนแก่ ศิลปินพื้นบ้าน ครูช่างต่างๆ ครู กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ฯลฯ หรือคนทั้งชุมชนร่วมกัน มีความสนุกสนาน มีความสุข มีการสอดแทรกพฤติกรรมที่ดี เช่นการไม่ดื่มเหล้าไม่สูบบุหรี่ เยาวชนได้เรียนรู้และฝึกฝน เช่น ฝึกร้องเพลงที่ดี เช่น ฝึกร้องเพลง ฝึกดนตรี ฝึกรำ ฝึกแสดงลิเก ฝึกเป็นโฆษก ฝึกแกะตัวหนังตะลุง ฝึกพากย์หนังตะลุง ฯลฯ แต่คนเฒ่าคนแก่ที่มีความรู้ ความชำนาญ บางสิ่งบางอย่างในตัว ที่อยู่อย่างตายชากรอวันตาย ในการศึกษาแบบแยกส่วน กลับคิดค้นมีชีวิตชีวาขึ้นที่มีโอกาสถ่ายทอดศิลปวัฒนธรรมไปสู่ลูกหลานที่เขารัก เป็นปฏิสัมพันธ์รอบด้าน เด็กๆ ได้ฝึกความสามารถในตัวเอง ทำให้เกิดความภาคภูมิใจและความมั่นใจในตัวเอง ต่างจากการเรียนรู้ในมิติเดียวที่ครูยึดเยียดวิชาอะไรที่ยากๆ ทำให้เด็กเกิดความรู้สึกลด้อย และทำให้ขาดความมั่นใจในตัวเอง ศิลปะ ดนตรี และการเคลื่อนไหวร่างกายในการเล่นหรือการแสดง ช่วยพัฒนาโครงสร้างในสมองการเรียนรู้ร่วมกันที่ทำให้สนุก และเกิดความมั่นใจในตัวเอง ทำให้เกิดฉันทะในการเรียนรู้ คุณภาพเยาวชนก็เกิดขึ้น จากปฏิสัมพันธ์โดยรอบด้านดังนี้

อาจยังจำกันได้ว่า ฮิลลารี คลินตัน เคยเขียนหนังสือเกี่ยวกับการเลี้ยงดูเด็กชื่อ “It takes a village” หมายถึงว่าการจะเลี้ยงดูเด็กให้โตดีนั้นต้องการคนทั้งหมู่บ้านหรือทั้งชุมชนทีเดียว ทรัพยากรเพื่อการเรียนรู้ของเยาวชนในชุมชนมีมากมายก่ายกอง มากคนมากมือ มากกว่าในห้องเรียนที่มีครูเพียงหนึ่งคนนัก แต่การเรียนที่เอาหลังเรียนเป็นตัวตั้งทำให้เราไม่ได้ใช้ทรัพยากรอันรู้มรวย และไพศาลในชุมชนเพื่อการเรียนรู้

* “สื่อพื้นบ้าน กับการพัฒนาสุขภาวะเยาวชน” โดยสถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชีย มหาวิทยาลัยมหิดล

การเรียนรู้ร่วมกันในชุมชนคือการเรียนรู้ในฐานวัฒนธรรม

วัฒนธรรมคือวิถีชีวิตร่วมกันของกลุ่มคนที่สอดคล้องกับสิ่งแวดล้อมหนึ่งๆ ชีวิตในชุมชนท้องถิ่นคือ ชีวิตวัฒนธรรม ในชุมชนมีพื้นที่ที่มีธรรมชาติแวดล้อม มีคนหลายวัยอยู่ร่วมกัน แต่ละคนมีความรู้ความชำนาญในตัวเองที่ได้จากประสบการณ์ชีวิต การทำงาน และการสืบทอดภูมิปัญญาจากบรรพบุรุษ ความรู้ในตัวคนเหล่านี้ล้วนมีประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตและการอยู่ร่วมกัน ประกอบกันขึ้นเป็นอัตลักษณ์ของชุมชนท้องถิ่น การเรียนรู้ในฐานวัฒนธรรมนั้นง่ายเพราะเห็นคนอื่นทำและร่วมทำกับเขา

ตรงนี้ขอแทรกทฤษฎีสักนิดหนึ่งว่า การค้นพบสมัยใหม่เกี่ยวกับสมองพบว่ามีเซลล์สมองกลุ่มหนึ่งเรียกว่า “เซลล์กระจกเงา” (mirror neurone) ซึ่งเมื่อเห็นใครทำอะไร มันสะท้อนเข้าไปในสมองทำให้ทำเป็นเลย นี่สะท้อนให้เห็นว่าทำไมพฤติกรรมของมนุษย์เพียงประมาณ ๕ เปอร์เซ็นต์เท่านั้นที่เกิดโดยตั้งใจ ส่วนอีก ๙๕ เปอร์เซ็นต์นั้นเกิดโดยไม่รู้ตัว จากการเห็นผู้อื่นทำและร่วมทำกับผู้อื่น (นั่นก็คือในฐานวัฒนธรรม)

เราทุ่มเทกำลังและเวลาของเราเกือบทั้งหมดไปกับการสอน ซึ่งได้ผลน้อยเพียงร้อยละ ๕ ในขณะที่ส่วนใหญ่ของการเรียนรู้เกิดขึ้นโดยเห็นผู้อื่นทำ และร่วมทำกับผู้อื่น (ในฐานวัฒนธรรม)

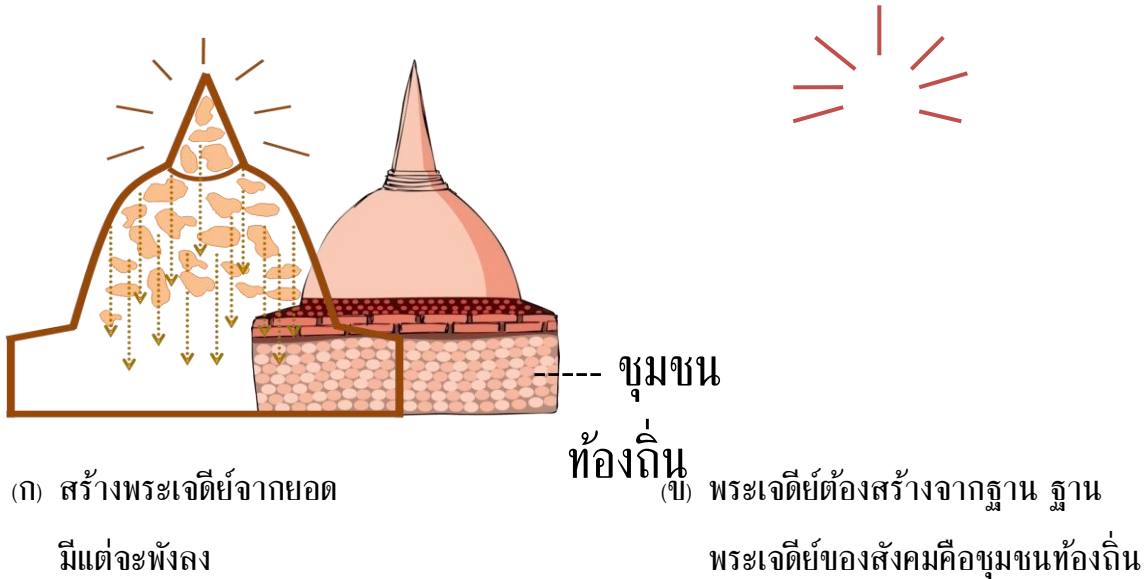
ถ้าเราเข้าใจว่าคุณภาพของเยาวชนเกิดขึ้นจากการเรียนรู้ร่วมกันในฐานวัฒนธรรม ก็ไม่เป็นการยากอีกต่อไปที่จะพัฒนาคุณภาพเยาวชนเพราะเรามีบุคคลและองค์กรมากมายนอกโรงเรียน ที่สามารถจัดการเรียนรู้จากปฏิสัมพันธ์รอบด้านในฐานวัฒนธรรม

๓.

ระบบการศึกษาที่บิดเบี้ยว สร้างหายนะให้ชาติ

ดร.บุญเลิศ มาแสง ผู้เชี่ยวชาญระบบการศึกษา ได้กล่าวไว้เป็นอย่างดีว่าระบบการศึกษาที่บิดเบี้ยวสร้างหายนะให้แก่ชาติอย่างไร*

ถ้าเราเข้าใจเรื่องฐานพระเจดีย์แห่งการพัฒนา จะเข้าใจระบบการศึกษาที่บิดเบี้ยวไม่มีพระเจดีย์องค์ใดสร้างสำเร็จจากยอด เพราะจะพังลงๆ เนื่องจากไม่มีฐานรองรับ

รูปที่ ๑ พระเจดีย์แห่งการพัฒนา

ฐานที่แข็งแรงจะรองรับองค์พระเจดีย์ให้มั่นคง ฐานพระเจดีย์ของสังคมคือชุมชนท้องถิ่น ถ้าชุมชนท้องถิ่นแข็งแรงจะรองรับสังคมให้มั่นคง

การพัฒนาที่ย่านมา เราทำโดยสร้างพระเจดีย์จากยอด ทุกอย่างทำเพื่อข้างบนไม่ว่าจะเป็นเศรษฐกิจ การศึกษาหรือการเมือง จึงพังลงๆ เพราะไม่มีฐาน

*บุญเลิศ มาแสง: เอกสารส่วนตัวหลายชิ้น

การศึกษาเป็นการศึกษาที่ทุบฐาน

คือมีทั้งกฎหมายและการสร้างค่านิยม ที่ไล่ต้อนเยาวชนทั้งประเทศเข้าสู่ระบบการศึกษาที่เรียกว่าสายสามัญ จากประถมศึกษา สู่มัธยมศึกษา สู่อุดมศึกษา เป็นระบบการศึกษาที่ทิ้งชุมชน ทิ้งถิ่นให้ว่างเปล่า เพื่อไปท่องวิชา ระบบเช่นนี้ทำลายทั้งชุมชนและทำลายอุดมศึกษาเอง

ชุมชนท้องถิ่นเป็นฐานวิชา ถ้ามีการพัฒนาอย่างบูรณาการ ทั้งเศรษฐกิจ - จิตใจ - สังคม - วัฒนธรรม - สิ่งแวดล้อม - สุขภาพ - การศึกษา - ประชาธิปไตย ชุมชนท้องถิ่นก็จะแข็งแรง มีคานติสุข เป็นฐานให้ประเทศมั่นคง

แต่เมื่อระบบการศึกษา แทนที่จะเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาอย่างบูรณาการของชุมชน โดยกฎหมาย กลับบังคับให้เยาวชนทั้งหมดทิ้งชุมชน เข้าสู่ประถมเพื่อจะไปมัธยม เพื่อจะไปอุดม ไม่มีใครที่จะทำไร่ทำนาเป็น ทั้งๆ ที่เกษตรกรรมเป็นจุดแข็งของเรา เยาวชนที่เข้าสู่ระบบการศึกษาทำนาไม่เป็นอีกต่อไป ที่จริงก็ทำอะไรๆ ไม่เป็นทั้งนั้น เพราะการศึกษาคือการท่องวิชาดังกล่าวแล้ว ผู้ประกอบการก็บ่นว่าผู้ที่ “จบการศึกษา” ทำอะไรไม่เป็น ไม่อดทน ไม่รับผิดชอบ ถ้าระบบการศึกษาผลิตคนที่ทำอะไรไม่เป็น ไม่อดทน ไม่รับผิดชอบ บ้านเมืองก็หายนะลูกเดียว

เมื่อเยาวชนทั้งหมดถูกต้อนให้เข้าสู่เส้นทางที่แออัดยัดเยียดความกระเสือกกระสนทุรนทุรายก็เกิดขึ้น ต้องไปดิ้นรนหามรุ่งหามค่ำ เพื่อจะสอบ “เอ็นท์” ให้ได้ ชีวิตไม่เป็นชีวิต ต้องอพยพจากเมืองเล็กสู่เมืองใหญ่เพื่อไปกวาดวิชา จากพ่อจากแม่ไป ปัญหาต่างๆ ก็เกิดขึ้นรวมทั้งการตั้งครุฑวัยเด็ก พ่อแม่ก็มีความทุกข์ยากแทบเลือดตากระเด็น การสอบเข้ามหาวิทยาลัยเหมือนเป็นประตูระหว่างนรกกับสวรรค์ แต่เป็นสวรรค์ที่ไม่จริง อุดมศึกษามีคุณภาพต่ำเพราะความแออัดยัดเยียดนั้น **หนึ่ง** และเป็น การที่มุ่งหวังปริญญามากกว่าปัญญา **สอง** และ **สาม** อุดมศึกษากลายเป็นธุรกิจไป อุดมศึกษาที่สอนมาก ๆ หรือหาเงินมาก ๆ หรือทั้งคู่ ทำให้วิชาการอ่อนแอ มหาวิทยาลัยไม่ได้ทำวิจัยเพื่อให้เกิดความเข้มแข็งทางปัญญา ความอ่อนแอทางวิทยาศาสตร์พื้นฐาน ทำให้ทำงานวิศวกรรมยาก ๆ ไม่ได้ ต้องไปจ้างที่ปรึกษาต่างชาติ หมดเงินเป็นแสนล้านบาทต่อปี การที่มหาวิทยาลัยไม่สามารถวิจัยนโยบาย

สาธารณะได้ ทำให้การกำหนดนโยบายสาธารณะตกอยู่ในมือของคนที่มีความรู้น้อยมีความสุขจิตน้อย นำบ้านเมืองไปสู่ความหายนะ

ระบบการศึกษาแบบนี้จึงทำลายทั้งฐานของประเทศ ทำลายอุดมศึกษา ทำลายความสามารถทางสติปัญญาของประเทศ

ระบบและโครงสร้างการศึกษาที่ผิดๆนี้ใช้ทรัพยากรมาก ถมเท่าไรไม่รู้จักเต็มและได้ผลเป็นความหายนะ ทำให้ระบบการศึกษาตกเข้าไปอยู่ใน “หลุมดำ” ที่กลืนกินทุกสิ่งทุกอย่างเข้าไป “หลุมดำ” นี้มีแรงดึงดูดมาก ใครเข้าไปเกี่ยวข้องก็ถูกดูดเข้าไปหมด กินรัฐมนตรีไปคนแล้วคนเล่า ต่อยาอย่างยิ่ง ที่ปฏิรูปสอบแล้วเล่าก็ออกจาก “หลุมดำ” ไม่ได้ เพราะยังติดในกรอบความคิดเดิม

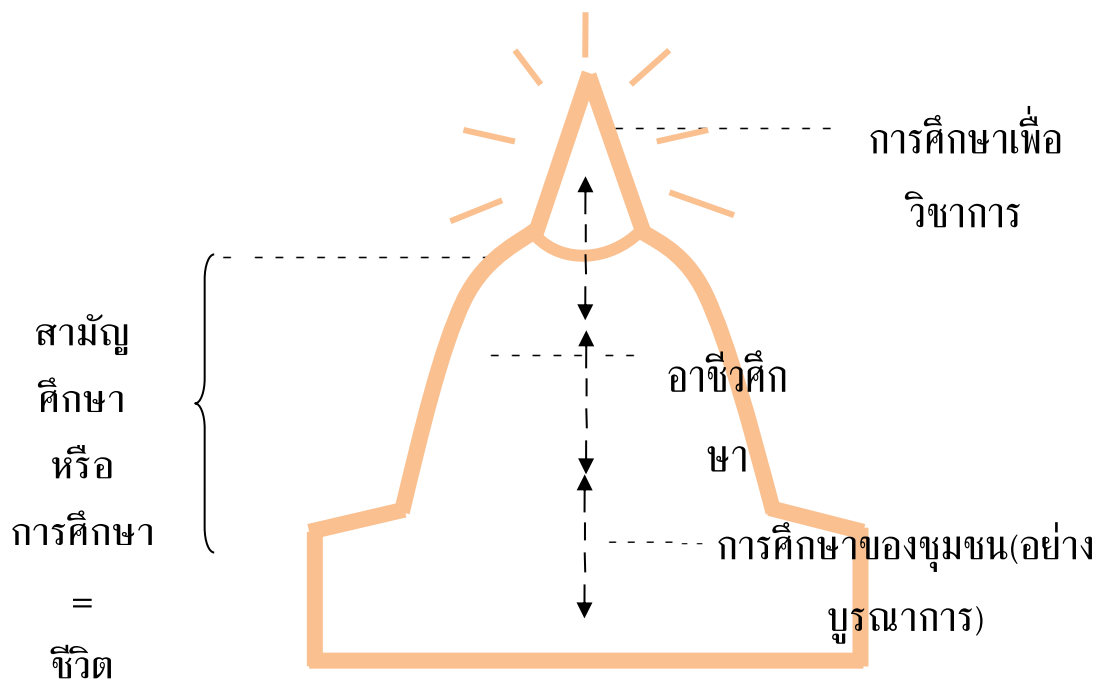
กรอบความคิดเดิม คือ การศึกษาที่เอาวิชาเป็นตัวตั้ง

กรอบความคิดใหม่คือ การศึกษาที่เอาชีวิตเป็นตัวตั้ง

๔.

โครงสร้างใหม่ของระบบการศึกษาที่เอาชีวิตเป็นตัวตั้ง

ถ้าการศึกษาเอาชีวิตเป็นตัวตั้ง โครงสร้างของระบบการศึกษาจะเปลี่ยนไป โดยแสดงให้เห็นเข้าใจง่ายด้วยรูปพระเจดีย์เช่นเดิม

รูปที่ ๒. ระบบการศึกษาที่เอาชีวิตเป็นตัวตั้ง

ในระบบนี้ประกอบด้วย ๓ ส่วนใหญ่ๆ คือ

(๑.) การศึกษาของชุมชนหรือชุมชนคือโรงเรียน เป็นฐานที่ใหญ่ที่สุด ไม่ใช่การศึกษาในโรงเรียน แต่เป็นการศึกษาในชุมชน หรือชุมชนนั้นแหละคือโรงเรียน เป็นการเรียนรู้ร่วมกันในชุมชนให้ทำเป็น คิดเป็น อยู่ร่วมกันเป็น ทุกคนเป็นทั้งครูและนักเรียน จึงมีครูและแหล่งเรียนรู้มากมาย มีทั้งพ่อแม่ ปู่ย่า ตายาย ผู้เฒ่าผู้แก่ ผู้ประกอบอาชีพต่างๆ ศิลปินพื้นบ้าน ครู พระ ปราชญ์ชาวบ้าน ฯลฯ ทั้งหมดเรียนรู้

ร่วมกัน เพื่อพัฒนา **เศรษฐกิจ** คือประกอบสัมมาชีพได้ ดัดแปลงปรับปรุงต่อยอดได้ **จิตใจ** คือความรักความเมตตาต่อกันลดละความเห็นแก่ตัว เพิ่มความเห็นแก่ส่วนรวม **สังคม** คือการอยู่ร่วมกันด้วยดี **วัฒนธรรม** คือภูมิปัญญาดั้งเดิมอันดีที่มีประโยชน์ก็ถ่ายทอดต่อไปและเพิ่มเติมเสริมแต่งให้เหมาะสมแก่กาลสมัย **สิ่งแวดล้อม** บำรุงรักษาเพิ่มเติมสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติให้เกื้อกูลต่อชีวิตและการอยู่ร่วมกัน **สุขภาพ** สามารถดูแลสุขภาพสุขภาพให้มีสุขภาพที่สมบูรณ์ทั้งทางกาย ทางจิต ทางสังคม และทางปัญญา **ประชาธิปไตย** ทุกคนมีความเสมอภาค มีภรรตภาพ มีการรวมตัวร่วมคิดร่วมทำ มีส่วนร่วมในการทำแผนชุมชน และขับเคลื่อนแผนชุมชนในที่ร่วมกันทำขึ้นมา

การศึกษาหรือการเรียนรู้ในชุมชนไม่ได้แยกส่วนเป็นเอกเทศ แต่บูรณาการอยู่ในการพัฒนาทั้งหมด ซึ่งรวมเป็นมรรค ๘ แห่งการพัฒนา ที่ไม่ได้แยกเป็นมรรคๆ แต่บูรณาการอยู่ในกันและกัน ที่ภาษาทางพระเรียกว่า **มรรคสมังคี** นั่นคือ **เศรษฐกิจ - จิตใจ - สังคม - วัฒนธรรม - สิ่งแวดล้อม - สุขภาพ - การศึกษา - ประชาธิปไตย**

เมื่อชุมชนมีการพัฒนาอย่างบูรณาการทั้ง ๘ ประการ ก็เป็นชุมชนเข้มแข็ง เกิดศานติสุข ประดุจสวรรค์บนดิน การศึกษาหรือการเรียนรู้ที่ดี คือการศึกษาของชุมชนอย่างบูรณาการ จะสร้างสังคมศานติสุข คนส่วนใหญ่จะอยู่ที่นี้ เยาวชนส่วนใหญ่จะอยู่ที่นี้ ที่ที่เขามีศักดิ์ศรีมีศานติสุข เป็นฐานพระเจดีย์อันแข็งแกร่งที่รองรับประเทศให้มั่นคง ทุกคนมีความภูมิใจในตัวเองที่เป็นเสาหลักค้ำยันประเทศ ไม่ต้องตะเกียกตะกายดิ้นรนกระเสือกกระสนไปกาการศึกษาที่ไกลตัว ที่ไม่ได้สร้างสรรค์จริง

แน่นอนว่าทุกคนในชุมชน ควรจะมีโอกาสเรียนรู้ที่ตนสนใจเป็นพิเศษหรือเพื่อไปมีอาชีพนอกชุมชนก็ได้ ถ้าแน่ใจ เพราะฐานชีวิตในชุมชนนั้นมีภูมิคุ้มกัน

การศึกษาของชุมชนจะครอบคลุมคนส่วนใหญ่ ลดภาวะระบบโรงเรียนลงประหยัดงบประมาณของประเทศมหาพوار ชุมชนที่เข้มแข็งจะทำให้เศรษฐกิจเข้มแข็ง

(๒.) **อาชีวศึกษา** อาชีวศึกษามีความสำคัญมาก สัมมาอาชีพไว เป็นส่วนหนึ่งในมรรค ๘ การมีสัมมาชีพเต็มพื้นที่เป็นปัจจัยที่มีความสำคัญที่สุดต่อความร่มเย็นเป็นสุขของสังคม ที่แล้วมาสังคมมองอาชีวศึกษานิดๆ ไม่ให้คุณค่าแก่การทำงาน เพราะวัฒนธรรมเจ้าขุนมูลนายที่ดูถูกผู้ทำงานแบบว่า “รักดีหามจั่ว รักชั่วหามเสา” “ขอให้ได้เป็นเจ้าคนน่านคน” “ขอให้ได้นั่งกินนอนกิน” จึงขาดคุณค่าในงาน

(work value) ผู้คนจึงไม่ยอมเป็นผู้ทำงานแต่อยากเป็นผู้บริหาร (เป็นเจ้าของคนงานคน) ครูก็ไม่อยากเป็นครูต่ออยากเป็นผู้บริหารการศึกษา การขาดคุณค่าในงานนี้ทำร้ายประเทศเหลือขนาด ต้องสร้างค่านิยมใหม่ว่าการทำงานนั้นเป็นความดี ไม่ว่าจะงานอะไรจะเป็นเก็บขยะ กวาดถนน ซ่อมสะพาน ล้วนเป็นงานที่มีศักดิ์ศรี คนไม่ทำงานต้องได้ค่าตอบแทนที่ไม่เหมาะสมในฐานะที่เป็นมนุษย์ ไม่ใช่ขึ้นกับระดับปริญญา คนได้ปริญญาหรือไม่ได้ปริญญาก็มีภาระเท่ากัน ในประเทศญี่ปุ่น เขาไม่ได้ให้เงินเดือนตามปริญญา รายได้ขั้นต่ำของอาชีพต่างๆ ไม่ว่าจะขับแท็กซี่ หรือทำงานสำนักงานก็ใกล้เคียงกัน เพราะเป็นมนุษย์เหมือนกัน แต่คนเก็บขยะเงินเดือนสูงกว่าอาชีพอื่นเล็กน้อย เพราะต้องเสี่ยงมากกว่า ประเทศที่มีค่านิยมในงาน เช่น เยอรมนี ญี่ปุ่น สหรัฐอเมริกา ก็จะมีค่าเฉลี่ย ในประเทศเยอรมนีเขาให้คุณค่าแก่อาชีพศึกษามากกว่าการศึกษาสายสามัญ เศรษฐกิจของเขาจึงแข็งแกร่ง

โดยสรุปต้องสร้างคุณค่าใหม่ให้แก่อาชีพศึกษา

ให้คนหันไปนิยมอาชีพศึกษามากกว่าสายสามัญ ระหว่างศึกษาควรมีงานทำและมีรายได้ไปด้วย **กศน. วิทยาลัยอาชีวะ วิทยาลัยช่างเทคนิค วิทยาลัยอาชีพ วิทยาลัยชุมชน** สถานประกอบการ สภาหอการค้า/สภาอุตสาหกรรม องค์กรท้องถิ่น ฯลฯ ควรเชื่อมโยงกันให้มีอาชีพศึกษาให้มากที่สุดและดีที่สุด สถานประกอบการทุกแห่งควรจะเป็นแหล่งเรียนรู้ที่ดีที่ทำให้ผู้เรียนทำงานเป็น มีความอดทน มีความรับผิดชอบและมีรายได้ไปในตัว สถานประกอบการก็ลดรายจ่ายลงโดยที่ไม่ต้องจ่ายเงินเดือนเต็มสำหรับผู้ฝึกงาน ทำนองเดียวกับระบบแพทย์ฝึกหัด แพทย์ประจำบ้านของโรงพยาบาล เศรษฐกิจกับการศึกษาก็จะเชื่อมโยงอย่างเกื้อกูลกัน

การศึกษาทั้ง ๒ ประเภทข้างต้น คือ การศึกษาของชุมชนและอาชีพศึกษาเกี่ยวกับ**ศีลธรรมพื้นฐาน**อย่างแรง ศีลธรรมพื้นฐานทางสังคมคือการเคารพศักดิ์ศรีและคุณค่าความเป็นคนของคนทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน อันเป็นพื้นฐานของสิ่งดีงามทั้งปวง เช่น ประชาธิปไตย สิทธิมนุษยชน ความเป็นธรรม สังคมไทยขาดศีลธรรมพื้นฐานนี้ สิ่งดีงามจึงเกิดขึ้นได้ยาก ทำให้ประเทศวิฤต ระบบการศึกษาที่เคารพแต่ความรู้ในตำรายิ่งทำลายศีลธรรมพื้นฐานมากขึ้น เพราะคนส่วนน้อยเท่านั้นที่มีเกียรติ คนส่วนใหญ่จะไม่มีเกียรติ ความรู้ไม่ได้มีแต่ในตำราเท่านั้น แต่มี**ความรู้ในตัวคน**ด้วยที่ได้มาจากประสบการณ์ชีวิต การทำงาน และการถ่ายทอดทางวัฒนธรรม เป็นความรู้ที่มีประโยชน์ต่อการดำรงชีวิต คนทุกคนมีความรู้อย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างในตัว ถ้าเคารพความรู้ในตัวคนคนทุก

คนจะมีเกียรติ การศึกษา ๒ ประเภท ดังกล่าวข้างต้น คือการศึกษาของชุมชน และอาชีวศึกษาเป็น การศึกษาที่เคารพความรู้ในตัวคน ว่าผู้ประกอบอาชีพต่างๆก็เป็นครูได้ ไม่ว่าจะเป็นชาวไร่ชาวนา ช่าง ไม้ ช่างผสมปูน คนขายชา คนขายกล้วยเตี๋ย ฯลฯ คนเหล่านี้ไม่เคยมีเกียรติเลยในสังคมไทย ทั้งๆ ที่ เขาเป็นผู้ผลิตเศรษฐกิจจริงอันเป็นฐานรากของสังคม การศึกษา ๒ ประเภทนี้จะยกระดับศีลธรรม พื้นฐาน คือศักดิ์ศรีแห่งความเป็นคนขึ้น ความเหลื่อมล้ำที่สำคัญคือ **ความเหลื่อมล้ำในศักดิ์ศรีของ ความเป็นคน** ระบบการศึกษาที่แล้มาทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำในศักดิ์ศรีของความเป็นคน แต่ระบบ ใหม่นี้ทำให้คนทั้งหมดมีความเป็นมนุษย์เท่าเทียมกัน

ต้องช่วยกันทำความเข้าใจเรื่องศักดิ์ศรีของความเป็นคน การทำอะไรทุกชนิดต้องเคารพ ศักดิ์ศรีของความเป็นคน รวมทั้งการศึกษาด้วย ระบบการศึกษาที่เคารพศักดิ์ศรีความเป็นคนของคนทุก คนจะสร้างสังคมที่มีความเป็นธรรม ประชาชนหลุดพ้นจากความยากจน มีความเสมอภาค และภาพ ทรายภาพ

ระบบการศึกษา ๒ ประเภทดังกล่าวข้างต้น จะดูแลคนส่วนใหญ่ของประเทศ เปิดโอกาสให้ พัฒนาคุณภาพทางวิชาการของการศึกษาประเภทที่ ๓

(๓.)การศึกษาเพื่อวิชาการ ที่แล้มาอุดมศึกษามีคุณภาพวิชาการต่ำ เพราะต้องรับภาระหนักใน การสอนมวลชนนักศึกษาในระบบการศึกษาทางเดียวที่ต้อนรับทุกคนไปสู่อุดมศึกษา ความอ่อนแอทาง วิชาการทำความเสียหายให้ประเทศทุกๆ ทาง ทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และการรักษาตุลย ภาพของประเทศไทยกับโลก การที่มหาวิทยาลัยไม่เข้มแข็งทางวิทยาศาสตร์พื้นฐาน ทำให้ขาดตุลยทาง เทคโนโลยี การที่วิทยาลัยไม่สามารถวิจัยนโยบายสาธารณะทำให้การ กำหนดนโยบายสาธารณะอยู่ ในมือของผู้มีความรู้่น้อย และความสุจริตน้อย ทำให้ประเทศเสียหายยับเยินและเสื่อม การที่ มหาวิทยาลัยไม่สามารถวิจัยให้เข้าใจสถานการณ์ของโลกโดยรอบด้าน ทำให้ประเทศไทยไม่สามารถ วางความสัมพันธ์ที่เราไม่เสียเปรียบหรือทำให้เราอยู่ในฐานะน่าได้ ฯลฯ

ถ้าจัดระบบการศึกษาพื้นฐาน คือ ประเภท (๑) และ (๒) ได้ก็จะลดภาระหนักในการแบกรับ การสอนของมหาวิทยาลัย สามารถทุ่มเทไปกับการสร้างความเข้มแข็งทางวิชาการ ประเทศจะมี ทรัพยากรมาทุ่มเทกับการวิจัยมากขึ้น ความเข้มแข็งทางปัญญาจะพาชาติออกจากวิกฤต

การศึกษาทั้ง ๓ ประเภทใช้ว่าจะกักขังคนไว้ในประเภทต่างๆ อย่างตายตัว แต่สามารถเคลื่อนไหวไปมาได้ตามอัธยาศัย สามารถเพิ่มเติมการศึกษาพิเศษใดๆ ได้ตามต้องการ แต่ “พระเจดีย์แห่งการศึกษา” ตามรูปที่ ๓ จะเป็นโครงสร้างหลักของการศึกษา ที่ทุกส่วนมีศักดิ์ศรีเสมอกัน ไม่แบ่งว่าอะไรสูงอะไรต่ำ อีกต่อไป ถ้าทำได้ตามนี้ประเทศไทยจะแข็งแกร่งทุกด้าน ทั้งเศรษฐกิจ สังคม ปัญญา การลดความเหลื่อมล้ำทางศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ ทางเศรษฐกิจ ทางสังคม ซึ่งรวมกันจะไปพัฒนาคุณภาพทางการเมือง

โครงสร้างใหม่ของระบบการศึกษาที่เอาชีวิตเป็นตัวตั้งนี้จะเป็นโครงสร้างใหญ่ทางปัญญา ที่ทำให้มองยุทธศาสตร์การสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ง่ายขึ้น

๕.

ยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนสังคมแห่งการเรียนรู้

ต่อไปนี้เป็นยุทธศาสตร์ ๗ ประการ เพื่อขับเคลื่อนสังคมแห่งการเรียนรู้

(๑.) สร้างวัฒนธรรมแห่งการเรียนรู้

ประเทศไทยอยู่ในเขตร้อน ธรรมชาติอุดมสมบูรณ์ และมีหายนภัยธรรมชาติน้อยทำให้ไม่จำเป็นต้องกระตือรือร้นในการเรียนรู้ แต่บัดนี้สถานการณ์เปลี่ยนไปที่มีความจำเป็นต้องมีวัฒนธรรมแห่งการเรียนรู้ การปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมเป็นเรื่องใหญ่และยากแต่จำเป็น จึงต้องช่วยกันคิดว่า จะสร้างวัฒนธรรมแห่งการเรียนรู้ได้อย่างไรที่จะช่วยได้มากที่สุด ก็คือทำให้ทุกคนมีสำนึกว่าการเรียนรู้เป็นหน้าที่ และทุกคนต้องเป็นกัลยาณมิตรต่อกันและกัน โดยช่วยให้เพื่อนมนุษย์มีฉันทะในการเรียนรู้ บุคคลที่มีฉันทะในการเรียนรู้สูงมีอยู่ ควรทำแผนที่ให้รู้ว่าท่านเหล่านี้อยู่ที่ไหนและการเรียนรู้ของท่านเกิดประโยชน์อย่างไร แล้วนำเรื่องของบุคคลเรียนรู้นั้นมาเผยแพร่อย่างต่อเนื่อง จะก่อให้เกิดความบันเทิงใจให้มหาชนเกิดฉันทะในการเรียนรู้ การสื่อสาร และภาคธุรกิจ จะมีบทบาทได้มาก เพราะการสื่อสารและภาคธุรกิจคือผู้เชี่ยวชาญในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมมากที่สุด

(๒.) การเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย

แต่ละปีมีเด็กเกิดใหม่ปีละ ๗๐๐,๐๐๐ คน เด็กปฐมวัย ๐ - ๖ ขวบ ก็จะมีประมาณ ๔,๓๐๐,๐๐๐ คน องค์ความรู้มีอยู่แล้วว่าเลี้ยงดูเด็กเล็กอย่างไรเขาจะโตขึ้นเป็นคนฉลาด เป็นคนดี และเป็นคนมีความสุข ช่วงนี้เป็นช่วงก่อเกิดโครงสร้างและโปรแกรมในสมอง ถ้าโครงสร้างดีโปรแกรมดีก็จะมีผลเหนียวแน่นไปตลอดชีวิต เช่นฉันทะในการเรียนรู้ ความมีศีลธรรม ประเทศต้องทุ่มเทกับพัฒนาการเด็กปฐมวัยอย่างทั่วถึง และด้วยคุณค่าที่ดีที่สุด คนรุ่นใหม่ที่มีฉันทะในการเรียนรู้ มีศีลธรรม

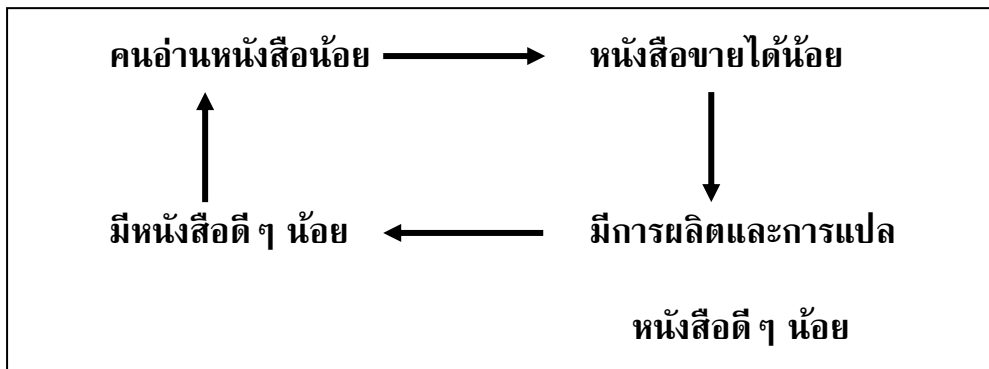
มีอารมณ์ความรู้สึกที่ดี ก็จะเข้ามาแทนที่คนรุ่นเก่าอย่างต่อเนื่อง และในที่สุดเป็นคนส่วนใหญ่ของสังคม ครอบครัว ศูนย์เด็กเล็ก และชุมชนท้องถิ่น คือผู้ที่มียุทธศาสตร์หลักในพัฒนาการของเด็กปฐมวัย

(๓.) ทำให้การอ่านเป็นระเบียบวาระแห่งชาติ

เรื่องนี้ได้กล่าวโดยพิสดารแล้วในตอนที่ ๔ ข้างต้น ยุทธศาสตร์ที่จะขับเคลื่อนเรื่องนี้คือการสร้างความเข้าใจให้แจ่มแจ้งจนปฏิบัติได้ อาจทดลองปฏิบัติในพื้นที่ที่มีความพร้อม หรือปฏิบัติเป็นส่วนๆ เท่าที่จะทำได้ไปก่อน เมื่อปรากฏผลดีก็จะขยายเพิ่มขึ้นจนเต็มพื้นที่

(๔.) ทำให้การอ่านเป็นระเบียบวาระแห่งชาติ

สังคมไทยไม่มีวัฒนธรรมการอ่าน แต่ในปัจจุบันมีเรื่องที่ซับซ้อนต่างๆ เป็นอันมาก ซึ่งถ้าไม่อ่านจะไม่เข้าใจ สังคมไทยมีความเข้าใจเรื่องที่ซับซ้อนน้อย ทำให้แก้ปัญหาและพัฒนาได้ยาก แต่ขัดแย้งกันสูง จำเป็นต้องทำให้การอ่านเป็นระเบียบวาระแห่งชาติ ธรรมชาติแห่งการอ่านน้อยอย่างหนึ่งก็คือ หนังสือดีๆ ที่พิมพ์ออกมาจะขายได้ประมาณ ๒,๐๐๐ เล่ม/ประชากร ๖๓ ล้านคน ซึ่งน้อยอย่างน่าใจหาย การที่หนังสือดีๆ ขายได้น้อยทำให้เกิดวงจรอุบาทว์ วงหนึ่งขึ้นคือ

ซึ่งมีผลต่อสติปัญญาโดยรวมของชาติ กลไกการค้าตามปกติไม่สามารถตัดวงจรอุบาทว์นี้ได้ ภาครัฐจะเข้ามามีบทบาททำลายวงจรนี้ โดยทำให้หนังสือดีๆ ขายได้สัก ๗ - ๘ หมื่นเล่ม ซึ่งอาจทำได้ดังนี้

ทุกหมู่บ้านจะมีคนจำนวนหนึ่งรักการอ่าน **อบต.** ควรสำรวจให้ทราบว่าเป็นใคร และส่งเสริมให้รวมตัวด้วยกันเป็น “**ชุมชนรักการอ่านประจำหมู่บ้าน**” มีการสร้างห้องสมุดหมู่บ้าน พร้อมด้วยติดตั้งอินเทอร์เน็ต ดูแลโดยชมรมรักการอ่านมีระบบให้ได้ว่าซึ่งหนังสือดีๆ ที่เหมาะแก่การอ่านของชาวบ้าน โดยการบริจาคและโดยการซื้อ โดยที่มีหมู่บ้านประมาณ ๘๐,๐๐๐ หมู่บ้าน หนังสือดีๆ จึง

อาจขายได้ถึง ๘๐,๐๐๐ เล่ม ชมรมรักการอ่านนำความรู้ที่มีประโยชน์ที่ได้จากการอ่าน และจาก อินเทอร์เน็ตเผยแพร่ให้แก่ประชาชนในหมู่บ้านในรูปแบบต่างๆ และชักชวนให้ผู้คนมาใช้ห้องสมุดหมู่บ้าน นอกจากนั้นชมรมรักการอ่านชักชวนให้พ่อแม่ทุกคู่อ่านนิทานการ์ตูนหรือนิทานดีๆ ให้ลูกฟัง เพื่อ ความสุขและเพื่อปลูกฝังนิสัยการอ่าน การได้ฟังและได้อ่านนิทานดี ๆ ตั้งแต่วัยเด็กจะสร้างโครงสร้าง และโปรแกรมดี ๆ ไว้ในสมอง รวมทั้งความมีศีลธรรมที่เหนียวแน่นด้วย ชมรมรักการอ่านในหมู่บ้าน อาจร่วมมือในโครงการ “หนังสือเล่มแรก” (Books tart) ได้ด้วย

ควรมีรายการส่งเสริมการอ่านทางโทรทัศน์ ประกวดความเป็นผู้อ่านมากในโรงเรียน ในตำบล ในอำเภอ ในจังหวัด และระดับชาติ อาจมีรางวัลนักอ่านระดับชาติ อาจมีคณะกรรมการการอ่าน แห่งชาติขึ้นมาทำหน้าที่ส่งเสริมการอ่านรวมทั้งออกหนังสือรับรองหนังสือดี รัฐบาลควรพิจารณา นโยบายทำให้หนังสือมีราคาถูกลง ดังที่รัฐบาลอินเดียทำ ฯลฯ

(๕.) ปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ในสถานศึกษา

การเรียนรู้สถานศึกษาส่วนใหญ่ยังเป็นการศึกษามิติเดียว ตามที่กล่าวในตอน ๓ “คุณธรรม ของระบบการศึกษามิติเดียว” คือการถ่ายทอดเนื้อหาวิชา ขาดการเรียนรู้จากชีวิตจริงปฏิบัติจริง ทำให้ทำไม่เป็น คิดไม่เป็น อยู่ร่วมกันไม่เป็น เฉพาะการคิดไม่เป็นก็นำไปสู่ความความเสียหายร้ายแรงสุด ประมาณ ในสมัยที่ท่วมท้นไปด้วยข่าวสาร คนไทยขาดความสามารถในการวิเคราะห์ข่าวสารจนเกิด วิจารณ์ญาณว่าสิ่งใดเชื่อถือได้ไม่ได้ สิ่งใดมีประโยชน์หรือโทษอย่างไร การที่คนไทยทั้งหมดขาด วิจารณ์ญาณทำให้ตกเป็นเหยื่อของการถูกปลุกกระดมให้เป็นโรครบโรคนิยม กระทบต่อเศรษฐกิจของ ครอบครัว เกิดอันตรายต่อสุขภาพ เช่นเด็กตกเป็นเหยื่อของการกินขนมหลอดเด็กที่เอาเงินจากพ่อแม่ ไปปีละประมาณ ๑๗๐,๐๐๐ ล้านบาท โดยทิ้งปัญหาสุขภาพไว้ให้ การเชื่อง่ายเพราะขาด วิจารณ์ญาณทำให้ตกเป็นเหยื่อของการปลุกกระดมทางการเมือง ทำให้เกิดความแตกแยก ความโกรธ ความเกลียด ความรุนแรง สังคมที่ขาดวิจารณ์ญาณทำให้ทำเรื่องดีๆ ได้ยาก ปัญหาเก่าก็แก้ไม่ได้ เรื่อง ใหม่ดีๆ ก็ทำไม่เป็น ทำให้สังคมสะสมปัญหามากขึ้นๆ จนวิกฤต นี้ก็เป็นผลจากจากระบบการเรียนรู้ที่ไม่ทำให้ประชาชนสามารถวิเคราะห์สังเคราะห์ข่าวสารที่ได้รับจนเกิดวิจารณ์ญาณ การเรียนรู้ใน สถานศึกษายังขาดจิตตปัญญา ที่รู้ใจตนเองจนเกิดปัญหา เมื่อไม่สามารถหยั่งใจสู่ปัญหาที่ติดอยู่ใน

โมหภูมิ* หรือสภาวะอวิชชา เมื่อขาดปัญญาศาสตร์ก็กลายเป็นศาสตร์ที่ใช้ตีหมก ทำร้าย นำไปสู่ สภาวะโกลาหลทางสังคมและวิกฤตการณ์ ฉะนั้น

*ดูพระราชนิพนธ์เรื่อง “พระมหาชนก”

ฉะนั้น การปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ในสถานศึกษา จึงเป็นหัวใจของการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ สถานศึกษาทุกแห่ง โดยเฉพาะมหาวิทยาลัย ควรมีโจทย์ใหญ่ว่า “กระบวนการเรียนรู้ที่ดีของมนุษย์คืออะไร” การแสวงหาคำตอบนี้จะนำไปสู่การที่มีคณาจารย์จำนวนหนึ่ง เป็นผู้เชี่ยวชาญ ในกระบวนการเรียนรู้ ถ้ามหาวิทยาลัยทุกแห่งมีมวลวิกฤต (critical mass) ของคณาจารย์ที่เป็น ผู้เชี่ยวชาญในกระบวนการเรียนรู้ จะเกิดอานิสงสัมहाศาล คือเกิดการปฏิรูปการเรียนรู้ใน มหาวิทยาลัย และต่อไปสู่การปฏิรูปการเรียนรู้ในโรงเรียนและนอกโรงเรียนทั้งหมด นั่นคือสังคมที่ สังคมมีกระบวนการเรียนรู้ที่ดี

ฉะนั้น การส่งเสริมให้มีมวลวิกฤตของคณาจารย์ที่เป็นผู้เชี่ยวชาญในกระบวนการเรียนรู้ที่ดี จึงเป็นหัวใจของยุทธศาสตร์สังคมแห่งการเรียนรู้

(๖.)องค์กรเรียนรู้ - องค์กรส่งเสริมการเรียนรู้

ในปัจจุบันคนจำนวนมากทำงานอยู่ในองค์กรชนิดหนึ่ง เช่นโรงงาน สถานประกอบการ บริษัท ธนาคาร หนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ กรม กอง กองทัพ ฯลฯ ถ้าองค์กรทั้งหมดเป็นองค์กร เรียนรู้ สนับสนุนการเรียนรู้ในองค์กร ก็จะเป็นมวลทางปัญญาที่ใหญ่มาก ตามธรรมชาติองค์กรภาค ธุรกิจจะส่งเสริมการเรียนรู้ในองค์กรเพราะทำให้องค์กรลดต้นทุนและเพิ่มกำไร แต่องค์กรภาครัฐยังไม่ เนี่ยชขาดปัญญาอยู่ เพราะอยู่ในระบบเข้าขามเย็นขาม ควรแสวงหามาตรการที่ส่งเสริมให้องค์กร ทุกประเภทเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ องค์กรส่งเสริมการเรียนรู้ อาจเป็นมาตรการทางกฎหมายและ ทางภาษี บางประเทศมีกฎหมายที่ให้ภาคธุรกิจที่มีพนักงานตั้งแต่ ๑๐ คนขึ้นไป ต้องตั้งงบประมาณไว้ ส่วนหนึ่งเพื่อจัดการเรื่องการเรียนรู้ของพนักงาน กองทัพมีทั้งกำลังคนและทรัพยากรต่างๆ มากหาก กองทัพเป็นสถาบันพัฒนาคน จะเป็นกำลังทางปัญญาอย่างมหาศาล ภาคธุรกิจมีพลังมาก น่าจะ รวมตัวกันเป็นสภาธุรกิจเพื่อการศึกษา (Business Council for Education) ทั้งในระดับจังหวัด

และระดับชาติ เพื่อส่งเสริมการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ ด้วยนวัตกรรมต่างๆ ที่ภาคธุรกิจมีความ
ถนัด

องค์กรท้องถิ่นต่างๆ ทั่วประเทศเป็นองค์กรที่ส่งเสริมการเรียนรู้ เทศบาลเมืองและเทศบาลนคร
ต่างๆ อยู่ในฐานะที่จะตั้ง “ศูนย์ส่งเสริมนวัตกรรมการเรียนรู้” ที่มีความสามารถสูง ซึ่งนอกจากจะ
ส่งเสริมนวัตกรรมการเรียนรู้ในโรงเรียนของเทศบาลเองแล้ว ยังสามารถช่วยโรงเรียนอื่นๆ ในและ
นอกพื้นที่ของเทศบาล รวมทั้งการเรียนรู้นอกโรงเรียนด้วย

จะเห็นได้ว่าถ้าองค์กรทุกประเภทเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้และองค์กรส่งเสริมการเรียนรู้แล้ว
จะมีผลมหาศาลต่อการเรียนรู้ของสังคมอย่างไร

(๗.) การสื่อสารกับการปฏิรูปการเรียนรู้

สมัยก่อนความรู้เดินทางช้ากว่าจะเดินทางจากมุมหนึ่งของโลกไปยังอีกมุมหนึ่งอาจกินเวลา
ตั้ง ๑,๐๐๐ ปีแต่สมัยนี้ด้วยเทคโนโลยีการสื่อสารสมัยใหม่ ทำให้คนทั้งหมดสามารถรู้เรื่องเดียวกัน
พร้อมกันอย่างทั่วถึง จึงเป็นโอกาสการปฏิวัติการเรียนรู้

แต่เครื่องมือสื่อสารส่วนใหญ่ยังไม่ได้ใช้เพื่อการเรียนรู้ที่ดี ยังถูกใช้เพื่อสร้างวัฒนธรรมการ
บริโภค เพื่อการเสพอันไร้สุนทรียธรรม และปัญญาธรรมใช้เพื่อการบริภาษ และใช้เพื่อปลุกระดมให้
เกิดความเกลียดชัง จึงควรมียุทธศาสตร์ที่จะใช้ระบบการสื่อสารทั้งหมดเพื่อสร้างปัญญาของสังคมให้
ได้

ควรมีคณะทำงานยุทธศาสตร์การสื่อสารกับการปฏิรูปการเรียนรู้

ซึ่งประกอบด้วยผู้ที่มีความเข้าใจระบบการสื่อสาร เข้าใจเรื่องความรู้ และเข้าใจเรื่องการ
เรียนรู้

แล้ววางแผนใช้การสื่อสารเพื่อสร้างการเรียนรู้ทั้งใจ ๖ ประเภท ดังกล่าวข้างต้นในยุทธศาสตร์
ที่ ๑ ถึง ๖ ทั้งด้วยประการอื่นใดนอกเหนือไปจากที่ไม่ได้ครอบคลุมในยุทธศาสตร์ทั้ง ๖

ในขณะที่สื่อมีมาก แต่สารหรือสาระมีน้อย

การใช้สื่อไปในทางที่ปราศจากสาระ ทำให้ความรู้สึกนึกคิดจิตใจของผู้คนแตกกระจายเป็นเสี่ยงๆ สื่อสารการบริภาษยิ่งเพิ่มอารมณ์ร้ายของสังคมและทอนปัญญา

โจทย์จึงมีว่า จะสร้างความรู้้อย่างไรที่เป็นความจริง มีเสน่ห์จับใจผู้คนที่ทำให้คนทั้งหมดกระหายใคร่รู้ใคร่ใช้ ขวนให้คิดไตร่ตรองจนเกิดวิจาร์ณญาณ แล้วปล่อย “ความรู้เพื่อสังคม” นี้เข้าไปสู่ท่อของการสื่อสารที่ไหลไปสู่คนทั้งหมด ความรู้ที่มีเสน่ห์จับใจผู้คนนี่จะเป็นตัวดึงดูดใหญ่ (Great Attractor) ที่ดึงอารมณ์ความรู้สึกนึกคิดจิตใจของผู้คนที่แตกเป็นเสี่ยงๆ แฝงด้วยอารมณ์ร้ายและทอนปัญญา ให้กลับมารวมกันอย่างสร้างสรรค์ด้วยความจริง ความดี ความงาม และการมีวิจาร์ณญาณ

ความรู้ที่เป็นแม่เหล็กใหญ่นี้จะสร้างได้ต้องสำรวจความรู้สึกนึกคิดและความต้องการของชุมชนท้องถิ่นต่างๆ ดังที่นายหนังตะลุงเขาสำรวจชุมชนก่อนพากย์ เมื่อพากย์ก็มีเสน่ห์จับใจตรงผู้คนไว้ตลอดทั้งคืนได้ ฉะนั้นใครที่จะสังเคราะห์ความรู้เพื่อการใช้งานของสังคม ก็ต้องสำรวจความต้องการของสังคมก่อน ฉะนั้น

มหาวิทยาลัยต่างๆ ควรตั้งศูนย์ความรู้ (Knowledge Center) ประกอบด้วยอาจารย์จำนวนไม่มาก แต่เข้าใจเรื่องความรู้เพื่อการใช้งาน (Working Knowledge) จริงๆ ทำการสำรวจความต้องการใช้ความรู้ของสังคม แล้วแสวงหาความรู้ที่ต้องตรวจสอบความแม่นยำและการใช้ประโยชน์ได้จริง ปูร่องให้มีเสน่ห์ เหมือนอาหารที่ทั้งสวยงามและอร่อย แล้วส่งความรู้ที่มีประโยชน์ต่อการใช้งาน และมีเสน่ห์ออกสู่ช่องทางสื่อสารทุกทาง ถ้าความรู้นั้นมีประโยชน์จริงและมีเสน่ห์ การสื่อสารทุกช่องทางก็อยากจะได้ไปออก ควรมีการบวกรับที่ช่วยให้สามารถปรับความรู้นั้นๆ ได้อย่างต่อเนื่อง การสังเคราะห์และสื่อความรู้ที่เป็นแม่เหล็กใหญ่นี้จะส่งความสร้างสรรค์ให้เกิดขึ้นกับทุกฝ่าย มหาวิทยาลัยเองจะมีชื่อเสียงไปทั่วเพราะประชาชนได้ใช้ความรู้จากศูนย์ความรู้ของมหาวิทยาลัยที่สังเคราะห์ความรู้ได้ดีอยู่ทุกวัน สื่อช่องทางต่างๆ ก็ได้มีชื่อเสียงและภาคภูมิใจในตัวเอง ที่ได้สื่อสารความรู้ที่มีประโยชน์และกระตุ้นให้คิด กระบวนการนี้จะค่อยๆ ดึงความรู้สึกนึกคิดและจิตใจที่สร้างสรรค์มากขึ้นเรื่อยๆ หลุดออกจากโมหภูมิ สู่ปัญญาภูมิ การอยู่ในวิสัยแห่งปัญญาจะพาให้ออกจากวิฤตการณ์ชาติ

ยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนสังคมแห่งการเรียนรู้ทั้ง ๗ นี้ คือ (๑) สร้างวัฒนธรรมแห่งการเรียนรู้ (๒) การเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย (๓) สร้างโครงสร้างของระบบการศึกษาที่เอาชีวิตเป็นตัวตั้ง (๔) ทำให้การอ่านเป็นระเบียบวาระแห่งชาติ (๕) ปฏิรูปการเรียนรู้ในสถานศึกษา (๖) องค์กรเรียนรู้ - องค์กรส่งเสริมการเรียนรู้ (๗) การสื่อสารกับการปฏิรูปการเรียนรู้

จะปฏิรูปประเทศไทย จากประเทศที่อยู่ในความมืดทางปัญญาซึ่งวิกฤตและรุนแรง ไปเป็นประเทศที่สว่างไสวปัญญา สงบ ศานติและเจริญ